

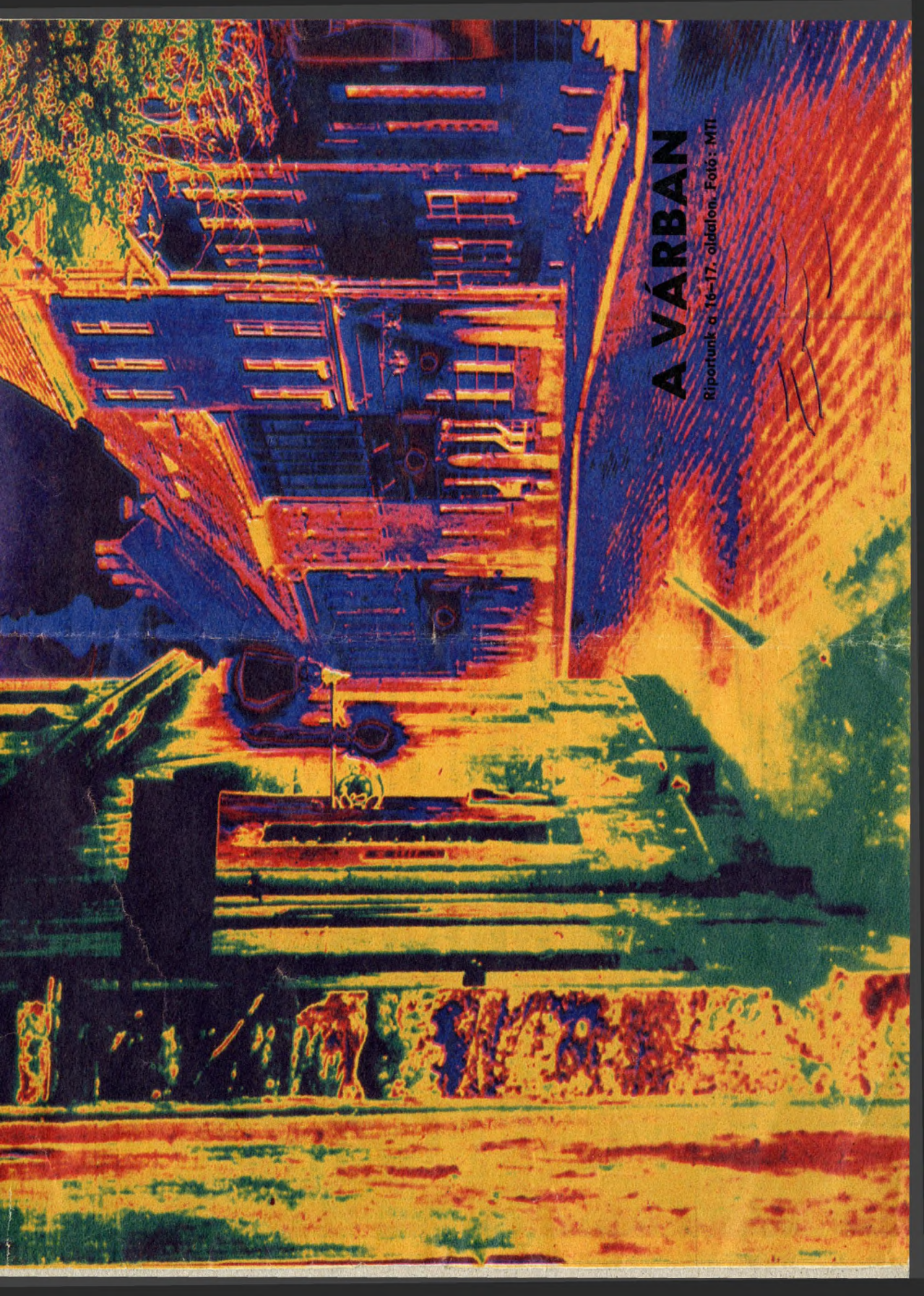
ország-világ 27

ARA: 3,56 FT

1973. JULIUS 4.

XVII. ÉVF.

A VÁRBAN

Riportunk a 16-17. oldalon. Foto: MTI

11

GÁZ- ÉS VILLANYHÁBORÚ 80

Az első Jusztféle volframszálas izzólámpa a Kiscelli Múzeum gyűjteményéből

1893 őszén nagy nap virradt az akkor húszéves magyar fővárosra. Egy októberi reggelen a megjelenő hivatalos lap, a Budapesti Közlöny adta tudtára mindenkinek, hogy villamos társaságok alakulnak a fővárosban és miként a legtöbb európai nagyvárosban már jó egy évtizede, itt, Budapesten is megkezdheti diadalútját a villany-áram.

A rendelet két társaságnak adott engedélyt a villanyhálózat építésére és az áramfogyasztók kiszolgálására, a Magyar Villamossági Rt-nak, amely a Ganz-gyár leányvállalata volt, és a Budapesti Általános Villamossági Rt-nak, amely német és osztrák cégek tulajdonát képezte. Az, hogy egyszerre két cég kezdte meg működését, nem véletlen. Ganzék váltóáramú háló-

Régi gázlámpák a pesti Duna-parton

ÉVVEL ELŐRE

1 millió kilowattot döngeti. A régi két-három luxus izzólámpák helyére korszerű higanygőzlámpák és az ugyancsak új magyar találmány, a nátriumlámpa került; egy-egy forgalmas útvonal ma valóban fényárban úszik, és az átlagos 25–26 lux fényességű főútvonalakon kívül még 50 luxos megvilágítású területek is vannak, így a Baross tér, az Erzsébet-híd, a Blaha Lujza

tér környéke. A világítási csúcsot napjainkban az Engels téri óriás fénygomba szolgáltatja, itt az autóparkolónál 60 lux erősségű a fény, s akár éjszaka is fényképezhetnek az amatőrök. A centenárium évében, azamatörök. A centenárium évében, a pesti villany 80. születésnapján Budapest is egyre inkább a fény városa lesz.

Fényes Tamás

Fotó: MTI

Nátriumlámpák világítanak az Alkotmány utcában

zatot építettek, a Budapesti Általános Villamossági Rt pedig az egyenáramú megoldást választotta. A harc a váltóáram és az egyenáram között akkor még nem dőlt el. Egyesek szerint ugyan a magyar találmány, a transzformátor megjelenésével már-már csatát nyert a váltóáram, azonban komoly tudósok és feltalálók, így közöttük Edison, az izzólámpa atyja is az egyenáramra esküdtek. A két társaság természetesen konfliktusba került és főleg a kezdeti időszakban éltek a sajtó és reklám engedte lehetőségekkel, kigyót-békát kiabáltak egymásra. A Magyar Villamossági Rt megvádolta az osztrák érdekeltségű céget, hogy külföldre viszi a hasznot és a hazafias érzelmeire hivatkozva igyekezett fogyasztóinak táborát növelni; ugyanakkor a BAV Rt fejéhez vágta Ganzéknak, hogy ők is bécsi tökével dolgoznak, ráadásul drágábbak és veszélyesebbek. A kezdeti időszak csatározásai azonban elmúltak, hiszen a hatalmas felütés úgyszólván korlátlan lehetőséget biztosított mind a két társaságnak, és közösen kellett harcolniuk a harmadik ellenség, a gázművek ellen.

Itt álljunk meg egy pillanatra és nézzük meg, hogy a villamosipari kutatások és találmányok terén európai viszonylatban élen járó Magyarország miért csak oly későn kezdte meg a villamosítást. Budapest villamosításának alapvető akadályát annak idején a főváros és a gázművek szerződése jelentette. Ez a szerződés 1893-ig megtiltotta, hogy a fővárosban villanyfejlesztő telepek létesüljenek, a gázgyár – mint ahogy akkoriban mondták: légszeszgyár – uralta a terepet. Ennek ellenére 1878-ban már felgyűlt az első villanylámpa Budapestén. A fővárostól függetlenül „maszek” villanyvilágítást vezetett be a Ganz-gyár Duna-parti telepének környékén, a mai Ganz utca helyén. Az első ivlmpák viszonylag nagy fényt adtak és a korabeli sajtó, a Pesti Hírlap, a Vasárnapi Újság felső-

fokú jelzőkkel hozsannázott a „napfényhez hasonló világosságú” lámpatestekről. Mindezek ellenére Budapesten megmaradt a gázvilágítás és a fővárosnak még közel három évtizedig kellett várnia arra, hogy megkezdjék az elektromos közvilágítás felszerelését.

Az egykori Ganz-gyári ivlmpák nyolc lux fénye után – tegyük hozzá, ezek az akkor valóban igen nagy fényerejűnek számító lámpák a gyár reklámjai voltak áramfejlesztő készülékeik eladására – a pesti közvilágításnak jóval kisebb, két-három luxus fényt adó lámpákkal kellett megelégednie. Ezt is csak az ugyancsak magyar találmány, a Juszt-féle wolframlámpa tette lehetővé.

A wolframlámpa megjelenésével végleg eldőlt a harc az egyenáram és a váltóáram hívei között. Az egyenáram fokozatosan kiszorult, mint ahogy kiszorult Budapest utcáiról a gázvilágítás is, amely pedig még a felszabadulásig is jelentős részt kért a főváros közvilágításából. Ma már csupán néhány száz lámpa működik a főváros területén és korszerűtlenségükre jellemző, hogy meggyújtásukhoz több tucatnyi munkaerőre van szükség naponta. Ettől függetlenül egyes gázlámpák – így például a Légszesz utcai – védettek és így néhány a régi hangulatot árasztó gázlámpákból mindig meg fog maradni mutatónak. Akik pedig kíváncsiak rá, megfigyelhetik, amikor az alkonyatban a lámpagyújtogató a hosszú póznára szerelt kampóval és a kis lángocská segítségével meggyújtja a sárgás fényű gázlámpákat.

Mindez azonban már csak ipartörténet.

A fővárosi világítás és villanyáram-felhasználás a felszabadulás után ugrásszerűen növekedett. Ehhez csupán két számadatot szeretnénk közölni: 1894-ben a villanyvilágítás megindulásának első évében 1100 kilowatt volt a terhelési csúcs. Napjainkban a fogyasztás az egy gigawattot, vagyis az

Régi gázlámpák a pesti Duna-parton

Budapesti diszkvilágítás

